

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURGÜL AKAR

ÇEVRE SORUNLARININ KÜRESELLEŞME
BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK ANALİZİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. MÜMTAZ LEVENT AKKOL

YOZGAT-2021

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇEVRE SORUNLARININ KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK ANALİZİ

NURGÜL AKAR

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

Bu çalışmada çevre sorunlarının küresel bir boyuta taşınmış olduğuna dikkat çekilmiştir. Hızlı gelişim ve değişimler nedeniyle çevre göz ardı edilmiştir. Böylelikle çevre sorunları artmış çözülmesi gereken bir problem olmuştur. Çevre sorunlarının arka planında olan küreselleşme tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Güçlü devlet ve güçlü toplumun olmazsa olmazlarının, en temel politikalarının arasında insanların refah içerisinde yaşayabilecekleri çevreyi muhafaza etme çabası yer almalıdır. Özellikle yaşadığımız bu son yüzyılda yeni çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Ekonomik kalkınma ile verilen kararlardan en çok etkilenen çevre olmuştur. Doğanın bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmesi kendi içindeki dengesinin bozulmasına neden olmuştur. İnsan yaşamış olduğu çevreyi tüm hassasiyeti ile koruması gerekmektedir. Çevresel dengenin korunmasına yönelik her türlü planlamalar öncelik olmalıdır. Bu bilincin hem insana hem de topluma kazandırılması sürdürülebilir çevre açısından önemlidir.

2021, 113 Sayfa

ANAHTAR KELİMELER: Çevre, Çevre Sorunları, Küreselleşme, Çevre Kirliliği, Çevre Sosyolojisi

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında amaçlanan çevre sorunlarını küreselleşme kavramı ile birlikte önemini ortaya koymak ve sosyolojik kuramlar ve değerlendirmeler ile çevre algısındaki değişime ışık tutmaktır. Bu amaç doğrultusunda çevre sorunlarının oluşumundaki nedenler araştırılmıştır. Çevre kavramının diğer sosyal bilimlerle olan bağlantısının yanı sıra toplum üzerindeki etkileri incelenmiştir. Küresel gelişmeler çevre sorunları artmıştır. Nükleer denemeler, kimyasal tarım ilaçları ve bölgesel savaşlar çevre sorunlarını arttırmıştır. Hava, su ve toprak kirliliği canlıların yaşam kalitesini düşürmüştür. Doğal kaynaklara olan talep, hızlı tüketime bağlı bir şekilde artmıştır. Aşırı tüketim nedeni ile çevre sorunları artmış ve ekolojik denge bozulmuştur. Ekonomik kaygılar ile doğal ortam istismar edilmiştir. Doğal yaşam düzeninden uzaklaşmıştır. Beşerî insan eylemleri geri dönüşümü olmayacak sonuçları ortaya çıkarmaktadır.

Bu tez çalışması ile tüm dünyada değişen çevre algısının insan hayatına yönelik oluşturmuş olduğu risklere dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Çevredeki mikro ve makro değişimlerin insan hayatındaki etkileri ortaya konulmuştur. Bütün canlı türleri için çevre ve doğa varlığı önemlidir. Doğal kaynaklara ve çevreye zarar veren toplumsal gelişmeler analiz edilmiştir.

Küreselleşme olgusu temel bir neden olarak toplum gidişatının seyrini değiştirmiştir. Yerel olmaktan çıkan çevre sorunlarına gösterilmesi gereken hassasiyet tüm dünyayı yakından ilgilendirmektedir. Küreselleşme bağlantılı çevre sorunlarına olan duyarlılığın artırılması amaçlanmıştır. İlk bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve genel bilgiler verilmiştir. Çevre ve doğa kavramlarının ne olduğu, ayrıca arasındaki farklara ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

Bütün canlı türlerinin doğal kaynaklara daima ihtiyacı vardır. Uyumlu bir yaşamın sürdürülebilmesi için, doğanın ahenkli yapısını bozmamak gereklidir. İnsan çevresi ile iç içe yaşar. Ele alınan kavramlardan biri ise, habitat kavramıdır. Habitat kavramı ile doğal yaşam alanına vurgu yapılmıştır. Canlı türlerinin sürekliliği ve gelişimi için en temelde uygun yaşam ortamına ihtiyaç vardır. Yaşam alanları canlıları çevrelemekte ve şekillendirmektedir. Bu nedenle doğal yaşam alanlarının korunması öncelik oluşturmaktadır. İnsan ve çevre ikilisinin karşılıklı ilişki sonucunda meydana gelen değişimler incelenmiştir. Küreselleşmenin yaratmış olduğu olumsuzluklar arasında küresel iklim değişikliği ve

engellerden birisi olmuştur. Marx yabancılaşma kuramı ile içsel bir ilişki kurmaktadır. (Demir, 2018, s.64).

Marx, yabancılaşma sorununun başlangıcı olarak insanın doğadan ve kendisinden uzaklaşması veya uzaklaştırılması olarak ifade etmiştir. Sanayi sonrası yükselen toplumların ortak sorunu olan yabancılaşma, küreselleşme ile kompleksi olan yapısını korumaya devam etmiştir. Toplumdaki düalist görüşlerin etkileri, ayrıca kapitalist sistemin baskın hegemonyası altında kalan insanın yabancılaşma sorunu devam etmektedir. İnsan varlığından itibaren üretim toplumun mihenk bir taşı olmuştur. Hayatın işleyişinin sekteye uğramaması için ekonomik faaliyetler devam etmektedir. Bu durum üretim sürecini beraberinde getirmektedir. Üretimin olmadığı bir toplum duraksama ve hatta durma noktasına gelir ki bu da o toplumun sonunu getireceği anlamına gelmektedir.

Üretim süreçleri toplumdaki yabancılaşma sorununu ortaya çıkarmıştır. Üretimde aktif bir şekilde rol alan insan, zaman içerisinde üretmiş olduğu maddeye\nesneye karşı yabancılaşmaktadır. İnsanın kendi emeği ile üretmiş olduğu nesnelere zamanla “şeyleştirilir” ve neticesinde uzaklaştırılmaktadır. Bu yabancılaşmış emeğin ilk yansımasıdır. Marx, insan ve doğa eksenli yapmış olduğu çıkarımlarda insanın neredeyse bütün ihtiyaçlarını doğa tarafından karşılayabileceğinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Fakat bu durum özellikle modern insana unutturulmuştur.

Yabancılaşma teorisine olan bakış açısı da aynı zamanda içerisinde içsel bir çıkmazı da taşımaktadır. Üretim bandının bir çarkında çalışan işçi üretmiş olduğu nesnenin de aynı zamanda kölesi haline gelmiştir. İşçinin emeği metalaştırılmıştır. İnsanın davranışları ve düşünceleri yönetilmiştir. İşin görünmeyen bir yüzü olarak insan, kendi eylemlerini bilinçli iradesi ile gerçekleştirmiş olduğu düşüncesi empoze edilmiştir. Bu küresel dünyada çeşitli aygıtlar ve toplumun ürünleri ile de bizzat uygulanmıştır. İnsanların okudukları, dinledikleri müzikler, giyim tarzı, tüketim alışkanlıkları ve dahası olarak belli bir yörünge etrafında toplanmıştır. Kapitalist üretim süresinde işçi kendi özüne yabancılaşmıştır. Marx, sanayi toplumunun ayırıştırıcı özelliklerine vurgu yapmıştır. (Yardımcı, 2020, s.634).

KAYNAKÇA

- Akalın, K. H. (2009). Max Weber'in Sosyoloji Kuramında Toplumsal Faaliyet Tarzı ve Kültürel Değer İlişkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25).
- Akalın, K. H. (2010). Rasyonel Ekonomik Etkinliğin Gelişimi Sürecinde Protestan Ahlakı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2010(2), 1-13.
- Akdağ, İ. (2020). Çatışma Teorisi Bağlamında Tarihsel-Toplumsal Çatışmanın Değişen Biçimleri Üzerine Bir İnceleme. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 5231-5251.
- Akkol, M. L. (2019). Kentleşme ve Çevre Sorunları, A. Arslan, B. Akhan, G. Sayılıoğlu (Ed.). *Sağlık Toplum Bilim*, 36-42, Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Alkan, E. Ö. (2015). Sosyolojide Temel Metodolojik İkilikler ve Bunları Aşma Girişimleri. *İnönü University International Journal of Social Sciences*, 4(1), 1-24.
- Alkın, R. C. (2007). Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kavramsallaştırması Ekseninde Toplumsal Kontrolün Dönüşümüne Giriş Denemesi. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 35-54.
- Altay, S. (2019). İbn Haldun'un Metodolojisi. *İbni Haldun Çalışmaları Dergisi*, 136-137.
- Ateş, M., & Karatepe, A. (2013). Üniversite Öğrencilerinin "Küresel Isınma" Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 221-241.
- Aydın, İ., & Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-78.
- Aydın, M. Ç. (2012). Küresel Bir Kültür Olarak Fast Food, Televizyon İzleyiciliği, Reklamlar ve Obezite Sorunu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (16), 101-119.

- Şentürk, Ü. (2008). Modern Kontrol: Tüketim. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2).
- Tarhan, K. (2018). Küreselleşme Evrensel Bir Kültür Mü Oluşturdu?. *Business Economics and Management Research Journal*, 1(2), 73-80.
- Taylan, H. H., & Arklan, Ü. (2008). Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 86.
- Timur, K. (2017). Ulrich Beck: Risk Toplumu–Başka Bir Modernliğe Doğru. *Intermedia International E-Journal*, 4(6), 188-192.
- Tosunoğlu, B. (2014). Sürdürülebilir Küresel Refah Göstergesi Olarak Ekolojik Ayak İzi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 132-149.
- Tuna, M. ve Öztürk, Ş. (2012). Çevre Sosyolojisi. M. Tuna (Ed.). *Sosyolojiye Giriş Temel Tartışmalar*, 320-330, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkeş, M., Sümer, U. M., & Çetiner, G. (2000). *Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkkahraman, M., & Tutar, H. (2009). Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Ustaahmetoğlu, E., & Toklu, İ. T. (2015). Organik Gıda Satın Alma Niyetinde Tutum, Sağlık Bilinci ve Gıda Güvenliğinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 197-211.
- Ülkücan, G. Ö. (2017). Toplumsal Tabakalaşma ve Eleştirel Kültür Çalışmaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(1), 129-144.
- Ünal, F. (2010). Toplumsal ekoloji. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26.
- Yardımcı, A. B. (2020). Yabancılaşma ve insan doğası bağlamında Marx'ta etiğin imkânı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73), 632-640.